

I, 1

*Dole štekare, cicije, zavidljivci i kompetitivci!**

Kako to biva, Meceno,¹ da nikome potaman nije vlastiti životni put, ma bio on odabran svesno ili slučajnošću, drukčije životne staze pak hvale. „Jesu ti trgovci srećni!” To vojnik, kog godina breme pritisnu, kaže, od napora udova skršenih, krivih.² 5 Nasuprot trgovac, jugo dok valja mu lađu:³ „Ma vojna

¹ Meceni je posvećena ova satira, ali i cela I knjiga. O Meceni v. Pogovor.

² Vojna služba je trajala dvadesetak godina; u penziju su vojnici odlazili posle četrdesete. Osim što su im oružje i ostala oprema koju su morali nositi bili teški oko 30 kg, vojnici su često bili angažovani i u teškim građevinskim radovima, što je sve, uz ranjavanja i povrede, moglo doprineti telesnim deformitetima.

³ Osim mogućnosti da budu opljačkani, veliki problem rimskih trgovaca bila je plovidba, što se vidi iz mnogih mesta u rimskoj književnosti i kod Horacija.

* Naslove satire je smislila M.Pakiž. U originalu ih nema.

bolja je služba." A kako? „Ta sjure se, tras! I u satu
ili si trenutno mrtav il' veselo pobeđu slaviš!"
Stručnjak za pravo i zakone uzdiže život seljaka,
kad mu pre petlova, zorom još, pokuca klijent na vrata. 10
Onaj pak što ga sa sela dovuku na suđenje u grad,
više da srećni su jedino oni što žive u gradu.
Ima još primera takvih i brojnih toliko da mogu
Fabija⁴ – taj je bar pričljiv – da smore. Da ne dužim, čuj sad
na šta svim ovime ciljам: da predloži neko božanstvo.⁵ 15
„Evo, učiniću što god vi želite: ti što si vojnik,
bićeš sad trgovac; ti dosad pravnik, budi sad seljak;
ovamo vi, a vi tamo, zamenite mesta! Hej, šta je?
Stojite?" Eto ga, neće, a mogli su *srećni* da budu!
Što da se onda, i s pravom, ne naduri Jupiter na njih, 20
da se ne naljuti, pa da im ne kaže da više neće
biti saradljiv, da neće čak njihove molbe da sluša?⁶
Ne bih, ko neko što viceve priča, uz smeh da protrčim
kroz ovu temu; no ipak, šta smeta da istinu kaže
onaj što smeje se uz to. Ko po koji učitelj blagi 25
deci što daje kolače dok prvim ih slovima uči.
No da se manemo šale, u ozbiljnu zađimo priču:
i onaj tvrdu što zemlju preorava nezgrapnim plugom,
i ovaj podmukli krčmar, i vojnik, i svi ti mornari
silni, što junački morima plove, svi trpe te muke 30

⁴ Kvint Fabije Maksim iz Narbone, pripadnik viteškog staleža, pristalica Pompeja; napisao nekoliko knjiga (nesačuvanih) na stoičke teme. Horacije će se „razračunavati” sa stoičarima u *Sat.* 3.

⁵ Prema komentarima, aluzija na *deus ex machina* iz pozorišnih predstava (koji je, naravno samo verbalno, korišćen i u kiničkoj dijabri), osim što tom bogu Horacije stavlja u usta i tekst.

⁶ Da li je maločas pomenuto božanstvo zapravo Jupiter, ili će se Jupiter, kao vrhovni „kontrolor” svega, posebno naljutiti?

s jednom idejom: da starost im mirna i bezbrižna bude, kažu, kad za preživljavanje zalihe skupe – ko mravić majušni (on im je uzor) uz veliki napor što vuče sve što god može, pa dodaje gomili koju već složi, oprezan vazda i znajući dobro šta čeka ga sutra. 35

Ipak, kad tužni Vodolija okrene godinu opet,⁷ neće izmilet i mravić, koristiće ono što skupi ranije, mala pametnica! Tebe pak užasna žega neće od dobiti, bome ni zima, ni vatra, ni more, ni mač odvratiti – dok je od tebe bogatiji drugi! 40

Kakav je provod il' korist da gomilu srebra il' zlata ustrašen tajno u zemlju zakopavaš, sklanjaš? „Al' kad bih načeo ovo, na kraju do bednog bih skrckao cvonjka.” No ako ne bi, u čemu je onda te hrpe lepota? 45

Sto da se hiljada korpi žitarica s tvojih imanja ovrši, neće tvoj stomak primiti više od moga. I da si jedan od družine ropske, u mrežici hleb da vučeš na plećima za sve, ni mrvu ga uzeo ne bi više no onaj što nosio nije.⁸ Za onoga ko se granica prirode drži, šta znači da l' hiljadu il' sto 50

jutara ore? „Al' slatko je s velike dizati hrpe!” Sve dok dozvoljavaš isto da trošimo s malene hrpe,

⁷ Tj. od januara, a zapravo tokom cele zime.

⁸ Grupa robova koji nekamo putuju (najverovatnije kao pratnja gazdi), od kojih jedan nosi hleb za sve u nekakvoj mreži, treba da posluži kao kontrast gorepomenutom bogatašu. Može se protumačiti i kao metaforična slika, kao dopunski argument za glavnu ideju ovog odeljka: u svaki ljudski stomak može stati približno isto hrane, osnovne životne potrebe su za svakoga približno iste, te je prema tome beskrajno zgrtanje besmisleno. Cela ova priča o lakomosti može biti asocijacija na Epikurovu podelu ljudskih potreba/želja na one koje su „prirodne” i neizbežne i koje moraju biti zadovoljene i na one čije zadovoljenje nije neophodno i koje treba zanemariti (*Menekeju* 127 i dalje).

što su ambarčine tvoje pa bolje od koševa naših?
 Ko kad bi reko – a treba ti vode za vrč ili čašu:
 „Više ja volim toliko iz velike reke da uzmem, 55
 nego iz nekog izvorčića!” Pa se i desi da one
 koji u većem uživaju obilju no što im treba
 surovi Aufid odnese sve s obalom kad je iščupa.⁹
 Kome pak ne treba mnogo, nego tek nužno, taj neće
 blatnjavu popiti vodu, nit valima dati svoj život. 60
 Varljivom žudnjom zavedeni kažu međ ljudima mnogi:
 „Nikada dovoljno nije, jer vrediš koliko i imaš!”
 Šta ćeš sa takvim? Naredi da bude siromašan – hoće,
 kako da ne – kao onaj Atinjanin bogat a škrtac,
 koji se rugao, kažu, ne hajući za komentare: 65
 „Narod mi zviždi, al’ kod kuće sebi aplaudiram bome,
 kako god pogled da bacim na sve ove novce u škrinji.”
 Žudnim bi usnama Tantal da dohvati vodu – al’ avaj,
 uzmiče reka...¹⁰ Što se sad smeješ – kad zameniš ime,
 o tebi govori priča! Ti vreće s novcem gomilaš, 70
 spavaš na njima, a zinuo, kao da svetinje čuvaš –
 nešto te tera – il’ ko da se šarenim slikama diviš.
 Kakva je korist od novca i čemu on služi, zar ne znaš?
 Može se kupiti hleb i kupus i vina bokalčić,¹¹

⁹ Aufid je planinska reka kraj Venuzije, Horacijevog rodnog kraja, koju on kao brzu i divlju spominje i u *Odama* (III, 30 i IV, 9).

¹⁰ Lik lakomog čoveka upotpunjen je i mitološkim primerom u epskom maniru: Tantal je bogovima krao nektar i ambroziju, pa je u zagrobnom životu, tj. u Podzemnom svetu, kažnjen tako što stoji u vodi koju ne može da popije jer mu stalno izmiče, kao što ne može da dohvati voće koje sa drveta visi nad njegovom glavom (*Odiseja*, XI, 582–92). Zamišljenog sagovornika bi ova „promena registra” trebala da iznenadi i da mu bude smešna – zato u sledećem stihu „Što se sad smeješ?”

¹¹ Oko pola litra.

i još ponešto bez čega bi patila priroda ljudska.	75
Il' ti pak prija da bdiješ izbezumljen noću i danju, zlih da se lopova plašiš, il' požara, robova – mogu i da te orobe pre no što pobegnu... Ja bih da budem, kad su ta „dobra” u pitanju, što siromašniji uvek!	
„Al' ako zakačiš prehladu, groznicu kakvu od zime, il' te šta drugo za postelju prikuca, imaćeš nekog da ti se nađe, pa obloge spremi i zove lekara i da te bodri i vrati te deci i bližnjima tvojim.”	80
Ha, ha, ni ženi ni sinu do zdravlja tvog i nije stalo, mrze te komšije, znanci, devojke, momci, svi redom.	85
Pa zar se čudiš, kad novcu podređuješ sve, što ti niko i ne ukazuje ljubav, ta nju ne zaslužuješ ničim. A ako s <i>rodbinom</i> , koju ti priroda daje bez truda, odanost i prijateljstvo treba da <i>gajiš</i> , zar nije zaludan posao to, ko kad bi na Marsovom polju magarca učio uzde da sluša i trči galopom? ¹²	90
Postavi najzad i granicu sticanju: imaš sve više – nek siromaštvo te plaši sve manje; i kraju privodi posao, jer što si želeo imaš – da ne budeš kao onaj Umidiye (kratka je priča): na vreće je novac brojao, toliko bogat, a škrt da se nikada nije bolje od roba oblačio i sve do smrtnog se časa bojao da ga nemaština ne snađe, da ni za hranu, strepeo, imati neće – na kraju pak sekirom njega nekakva oslobođenica rascepi – Tindarka kršna. ¹³	95 100

¹² Na Marsovom polju, tj. izvan gradskih zidina, trenirala je vojska, uvežbavali su se konji, a kako ćemo videti u *Sat.* 6, 126, civili su tamo imali rekreativno-sportske aktivnosti. Učiti magarca da se povinuje uzdama bio je poslovični izraz za uzaludan posao.

¹³ *Tindarka* jer podseća na mitološku heroinu Klitemnestru (Tindareje-

„Koji je onda tvoj savet: ko Nevije da li da živim,
il' ko Nomentan?“¹⁴ I dalje pokušavaš ono da spojiš
suprotno što je i što se tuče; i ako ti branim
lakom da budeš, ja ipak ne zahtevam rastrošnost pustu.
Onog Viselija tast i Tanaid,¹⁵ oni su krajnost. 105
Postoji mera u stvarima, izvesne granice najzad,
ono što valja pak ne biva ni ispod njih, a ni preko.
Vraćam se odakle krenuh: lakomost čini da nikog
životni put ne usrećuje, tuđe da radije hvali;
puca od muke što nečija koza napetije vime 110
ima no njegova, nikad da s gomilom poredi sebe
još siromašnijih; samo da prešiša ovog, pa onog,
trsi se, žuri, al' uvek bogatiji neko mu smeta –
ko kad zagrebu iz zabrana kopita, a još na startu,¹⁶
pa će nastojati vozač da sustigne one pred sobom, 115
ne hajuć pri tom za sve koje prestiže, što su pozadi.
Tako da nekog ko kaže da prožive srećno tek retko
možemo naći, kad ističe život, iz njega da stupa –
onaj kad dođe trenutak – ko gost što se najeo dobro.
Nego, sad dosta! Da ne misliš da sam plagirao spise 120
onog Krispina krmeljivog¹⁷ – reč više neću da dodam!

vu kći), koja je sekirom ubila muža Agamemnona pošto se vratio iz Trojanskog rata. Ne zna se ko je Umidije, ni to da li je neka oslobođenica stvarno ubila svog bivšeg gazdu.

¹⁴ Nevije (u nekim rukopisima Menije, koga Horacije spominje u *Epist.* I, 15, 26) i Nomentan su dva (verovatno samo književna) primera za rastrošne ljude. Nomentana spominje Lucilije.

¹⁵ Tanaid je navodno bio Mecenin oslobođenik, evnuh; ne zna se ko je Viselijev tast, ni kako ova dva lika služe kao primeri za dve krajnosti: rasipništvo i škrtost povezanu s lakomošću.

¹⁶ U trkama četvoroprega.

¹⁷ Prema sholijama, Krispin je bio filozof stoičar, koji je, kako će Horacije reći kasnije (*Sat.* 4, 14 i dalje), preterivao s količinom napisa-